

Čís. 16646.

Není-li tu podmínek § 10 zákona č. 302/1920 Sb. z. a n., jest peněžní ústav oprávněn vyplatiti vklad z vkladní knížky (§ 1 zák. č. 239/1924*), § 10 zák. č. 302/1920 Sb. z. a n.) jejímu držiteli, může však odepřítí výplatu vkladu, dokáže-li, že držitel nabytí držby vkladní knížky skutečně nepoctivým způsobem, nebo že se při jejím nabytí dopustil hrubé nedbalosti. Tuto otázku jest posuzovati podle doby nabytí držby. Nestačí, že peněžní ústav má pouze důvod k pochybnostem o poctivosti nabytí držby toho, kdo vkladní knížku předkládá k výplatě vkladu.

(Rozh. ze dne 18. ledna 1938, Rv II 519/36.)

Srov. rozh. č. 6689, 8023 Sb. n. s.

Jan B., Karel K. a Josefa Sch. se sdružili k vydávání insertního časopisu »Moderna«. Do uvedeného podniku provozovaného pod jménem »Moderna« vstoupil též Adolf J., jenž složil jako podíl 2.600 Kč. Dne 19. listopadu 1933 vyšel v časopisu »Č. S.« inserát tohoto znění: »Přijímáme úředníky za pevný plat. Dobře situovaní s menším kapitálem přednost. Zn. »Okamžité nastoupení« do adm. O. 10141.« Na dotčený inserát se přihlásil nezł. Ludvík K., složil dne 27. listopadu 1933 500 Kč a 7. prosince 1933 300 Kč v hotovosti a jeho otec Jindřich K. dal dvě vkladní knížky žalované záložny tom. VII, fol. 363 na jméno Rudolf K., znějící na 1.748 Kč, a tom. VII, fol. 388 na jméno Ludvík K., znějící na 1.300 Kč. Ludvík K. byl zaměstnán v uvedeném podniku od 27. listopadu 1933 do 17. února 1934. Proti shora jmenovaným společníkům učinil poté Ludvík K. trestní oznámení a bylo proti nim zahájeno trestní řízení pro zločin podvodu resp. zpronevěry, jež bylo dne 23. června 1934 zastaveno. Před tím zakázal krajský soud v M. O. dne 16. dubna 1934 žalované záložně realizovati a vyplatiti výše vzpomenuté vkladní knížky a žalující bance nařídil, že musí vkladní knížky u sebe podržeti a nesmí je zatěžovati až do dalšího soudního rozhodnutí. Toto usnesení bylo zbaveno účinnosti usnesením krajského soudu v M. O. ze dne 26. července 1934. Tvrdíc, že Adolfu J., jenž žádal vrácení podílu, byly vydány obě vkladní knížky, když připlatil 1.000 Kč, a to s tím, že si může knížky vybrati a podržeti peníze pro sebe, že Adolf J. dal tyto knížky žalující bance k vyinkasování peněz a podržení jich na částečnou úhradu pohledávky, kterou měla banka proti němu, že však žalovaná po předložení knížek odepřela vyplatiti žalobkyni vklady z uvedených knížek, domáhá se žalobkyně na žalované záložně zaplacení 3.048 Kč s přísl. Proti žalobě namítla žalovaná mimo jiné, že se společníci Moderny dopustili nedovolených činů, takže nelze mluvit o nabytí v dobré víře, že Adolf J. vkladní knížky přes to, že byly dány jako

*) Nový doslov tohoto zákona vyhlášen pod č. 55/1932 Sb. z. a n.

kauce, převedl za sebe a chce prostřednictvím žalující banky dostat peníze, že se zřením na to, že knížky zněly na jméno Ludvík a Rudolf K., nemůže býti žalující banka bodu fine, a konečně že žalující banka převedla na sebe vkladní knížky pocházející z krádeže resp. ze zpronevěry nedovoleným způsobem. Soud první stolice zamítl žalobu. Odvolací soud potvrdil napadený rozsudek, prohlásiv dovolání za přípustné pro zásadní význam rozhodnutí. Důvody: Jest nesporno, že žalující banka zaslala dne 2. prosince 1933 žalované záložně vkladní knížky, o které tu jde, k inkasu, že žalovaná poté uvědomila žalobkyni dopisem ze dne 13. prosince 1933, že vklady jsou vázány a nevypověditelné do 3. března 1934, a zároveň žádala o zprávu, zda vkladní knížky má ponechat u sebe v depositu, či zda je má poslati zpět. Ježto žalobkyně vrácení vkladních knížek nežádala, zůstaly v úschově u žalované. Tím došlo k schovací smlouvě a žalovaná nebyla oprávněna vydati vkladní knížky jiné osobě než žalobkyni, která jí vkladní knížky svěřila, a byla by bývala povinna je vrátiti žalobkyni, kdyby byla bývala žádala jejich vrácení, neboť »kusy v uschování vzaté« nemohou býti podle § 1440 obč. zák. ani předmětem zadržování. Avšak v souzeném případě nejde o vrácení vkladních knížek, nýbrž o vyplacení vkladů z nich. Jde tudíž jen o rozřešení sporné otázky, zda žalovaná jest povinna vyplatiti vklady. Na tu otázku odpověděl první soud právem záporně. Zda vkladní knížky byly žalobkyni postoupeny do vlastnictví, nebo zda jí byly odevzdány toliko k inkasu, nemá právního významu, poněvadž i tehdy by byla odvolatelka oprávněna domáhati se vlastním jménem výplaty vkladů. Vkladní knížky, o které v souzené věci jde, jsou podle § 10 zákona ze dne 14. dubna 1920, č. 302 Sb. z. a n. a § 2 zák. ze dne 10. října 1924, č. 239 Sb. z. a n. papírem majiteli svědčícím. § 10 na prvním místě uvedeného zákona praví, že knížky, které spořitelny vydávají na vklady mají povahu papírů majiteli svědčících, takže každý, kdo takovou knížku předloží, jest pokládán i bez průkazu totožnosti za řádného držitele a budiž mu vyplacena žádaná částka, pokud není výplatě na překážku řízení umořovací o knížce spořitelní, nebo zákaz soudní, aneb není-li vklad vázán způsobem připuštěným stanovami. Totéž platí o vkladních knížkách vydaných peněžními ústavy ve smyslu § 2 zák. č. 239/1924 Sb. z. a n. Žalovaná by tedy byla povinna vyplatiti požadovanou částku žalobkyni, která se zasláním knížky vykazala jako držitelka vkladních knížek, avšak jen tehdy, kdyby nebyla měla důvody k pochybnostem o řádnosti držby podle § 10 uved. zák. (rozh. č. 8023 Sb. n. s.). Tomu však tak v souzeném případě bylo. Výpověďmi svědků Jindřicha a Ludvíka K. je dokázáno, že ještě před uplynutím doby, do které byly vklady nevypověditelné, to jest ještě před 3. březnem 1934, bylo žalované oznámeno, že vkladní knížky byly Jindřichem K. svěřeny firmě »Moderna« jako kauce a že jí bylo zakázáno vyplatiti vklady bez souhlasu a svolení Jindřicha K. Je-li tomu tak, musela míti žalovaná důvodné příčiny k pochybnostem o řádnosti držby vkladních knížek a byla oprávněna odepříti výplatu vkladů. Vkladní

knížky byly dány jako kauce, nemohly býti tomu účelu odňaty proti vůli oprávněné osoby a nemá proto žalující banka nároku, aby jí vklady byly vyplaceny.

Nejvyšší soud uznal podle žaloby.

Důvody:

Odvolací soud správně shledává, že v souzeném případě nejde o otázku vrácení vkladních knížek, nýbrž jde jen o vyplacení vkladu držiteli vkladních knížek, že je právně nezávažné, zda žalující banka je vlastnící knížek nebo zda jí knížky byly vydány k inkasu, neuznává však nárok na výplatu, poněvadž žalovaná záložna měla důvod k pochybnostem o řádnosti držby, když výpovědmi svědků Jindřicha a Ludvíka K. je dokázáno, že ještě před uplynutím doby, do které vklady byly nevypověditelné, t. j. před 3. březnem 1934, bylo žalované řečeno, že knížky byly Jindřichem K. dány jako kauce a že jí bylo zakázáno vyplatiti vklady bez souhlasu Jindřicha K.; dále má odvolací soud za to, že byly-li knížky určeny za kauci, nemohly býti tomuto účelu odňaty proti vůli oprávněné osoby. Toto právní nazírání je pochybené.

Prohlášení Jindřicha K., že jde o knížky dané jako kauce, a jeho zákaz výplaty jsou okolnosti právně nezávažné. Jindřich K. nebyl držitelem knížky a proto nebyl vůči žalované legitimován, aby jí dával závazné příkazy, které by omezovaly nebo rušily právo skutečného držitele na výplatu. K ochraně svého domnělého práva proti žalobkyni jako držitelce knížky by se byl musil dovolávati soudního zákazu výplaty, který by byl vydán v jeho prospěch; zákaz sice vydán byl, avšak po 3. březnu 1933, a mimoto byl zrušen a stal se proto právně nezávazný.

Zda knížky byly dány jako kauce nebo zda firma Moderna převzala knížky s právem, volně s nimi nakládati, je rovněž okolnost pro posouzení práva žalující banky právně závažná, poněvadž se výplaty nedomáhá firma Moderna, nýbrž žalující banka, takže pro řešení sporu je rozhodující jen povaha držby této držitelky. Žalovaná — jestliže shledala důvodným přihlížeti k zájmům třetí osoby, v souzeném případě Jindřicha K., který nebyl držitelem knížky — se proti žalobnímu nároku může ubrániti jen důkazem, že žalobkyně je držitelkou nepoctivou. Při tom nezáleží na tom, zda žalovaná měla důvod, aby pochybovala o poctivosti držby žalující banky, nýbrž jen na tom, zda provedla důkaz, že žalující banka skutečně nabyla držby nepoctivým způsobem, nebo že se při nabytí dopustila hrubé nedbalosti. Otázku tu je však posuzovati podle doby nabytí držby. Poctivým nabytím držby bylo založeno žalobkynino právo vybrati vklady a tohoto práva se nedotkly pozdější projevy Jindřicha K., kterých se odvolací soud dovolává, aby odůvodnil závěr o pochybnostech žalované záložny. Pokud žalující banka zastává názor, že hledíc na ustanovení § 10 zák. č. 302/1920 Sb. z. a n. nezáleží vůbec na tom, zda jde na straně držitele knížky

o držbu poctivou nebo ne, je na omylu. V dotčeném ustanovení jest jen uvedeno, kdy peněžní ústav jest oprávněn správně řečeno povinen odepřít výplatu, aniž jej za to stíhá odpovědnost. V těchto případech provedení výplaty je protiprávní a činí peněžní ústav za ně odpovědným. Jde-li o nepoctivého držitele, není tu podmínek k odepření výplaty podle § 10 uved. zák., a peněžní ústav jest oprávněn provést výplatu, aniž se dopustí protiprávního činu; přes to může výplatu odepřít, je však pak na něm, aby dokázal držitelovu nepoctivost a tím správnost důvodu odepření výplaty. Není rozhodující, že v § 10 dotč. zák. není právo odepřít výplatu nepoctivému držiteli zvlášť upraveno, neboť vyplývá z všeobecné právní normy, že nepoctivé nebo nemravné jednání nemůže býti zdrojem práva.

Proto konečné rozhodnutí souzeného sporu závisí na odpovědi na otázku, zda lze souhlasiti s názorem prvního soudu, že žalující banka nenabyla vkladních knížek v dobré víře, t. j. že věděla, že odevzdatelé knížek jednají protiprávně, nebo že postupovala při převzetí knížek s hrubou nedbalostí (viz rozh. č. 6689 Sb. n. s.). Zjištění prvního soudu nestačí k odůvodnění tohoto závěru, který je závěrem právním a nikoliv skutkovým (viz rozh. č. 5588 Sb. n. s.). Nelze tento závěr opřít o pouhé dohady, nýbrž jen o skutečnosti, které odevzdání doprovázely. Uvádí-li první soud, že ředitel H. pravděpodobně znal obchodní kvalitu firmy Moderna, nejde o zjištění, nýbrž o pouhou domněnku, mimo to neodůvodněnou, neboť z pochybné solidnosti firmy Moderna nelze ještě odvoditi, že se knížka dostala do její držby nepoctivým způsobem. Vpravdě ani tomu tak nebylo, neboť Jindřich K. knížku právě uveden firmě odevzdal a ta jí jen nepoctivým způsobem upotřebila, že však žalobkyně měla o tom vědomost, nelze vyvoditi ze žádné ze zjištěných skutečností. To, že knížka zněla na cizí jméno, je nezávažné, neboť jméno knížky neprokazuje její vlastnictví a může býti i vymyšleno. Mimo to však bylo výpovědí svědka P. zjištěno, že žalující bance bylo předloženo potvrzení ze dne 1. prosince 1933, podle něhož Rudolf a Ludvík K. potvrdili, že knížky odevzdali firmě Moderna do vlastnictví. Žádala-li žalující banka, aby B. jí dal při vydání knížek potvrzení, že knížky náleží firmě, jde o úkon obchodnické opatrnosti, nelze však z toho vyvoditi, že žalobkyně měla vědomost o tom, že knížka je nepoctivým způsobem nabyta anebo upotřebena. Ani to, že ředitel H. prohlásil, že vyplatí 1.000 Kč jen, když knížky zůstanou v bance k inkasu pro J., nesvědčí o nepoctivosti žalující banky, neboť té šlo o to, aby získala J-ových 2.000 Kč, které byla jemu dlužna firma Moderna, J. však byl opět dlužníkem žalující banky. Ta sice sledovala vlastní prospěch, avšak z toho nelze usuzovati, zda si byla vědoma, že se knížky, proti jejichž zneužití firmou Moderna se Jindřich K. nijak nezajistil, dostávají do její držby nepoctivým způsobem. Nemá tudíž právní závěr prvního soudu o nepoctivosti držby žalující banky skutkového základu, takže žalovaná není oprávněna, aby odepřela žalující bance výplatu knížek, které jí žalobkyně jako jejich držitelka předložila.